А. В. ДОЎГАЛЬ,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі
Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова

ПРАЦА З ТЭКСТАМ: вучэбна-трэніровачныя заданні

Прапанаваны тэкст і заданні да яго будуць карысныя ў якасці дыдактычнага матэрыялу для падрыхтоўкі да алімпіяды, а таксама з мэтай павышэння ўзроўню ведаў па беларускай мове, іх кантролю і самакантролю. Заданні распрацаваны па тэксце і ахопліваюць усе ўзроўні беларускай мовы — ад фанетыкі да сінтаксісу. Сам тэкст складзены аўтарам паводле разнастайных публікацый, прысвечаных Міжнароднаму дню роднай мовы і размешчаных у глабальнай сетцы інтэрнэт. Гэты вучэбна-трэніровачны комплекс прайшоў апрабацыю ў шматпрадметнай завочнай школе па беларускай мове, якая дзейнічае на базе дзяржаўнай установы дадатковай адукацыі «Абласны цэнтр творчасці» г. Магілёва.

Міжнародны (Д, д)зень роднай мовы

(1) 21 лютага ва ўсім свеце адзначаецца (М, м)іжнародны (Д, д)зень роднай мовы. (2) Гэта свята было абвешчана **ЮНЕСКА** па ініцы..тыве краіны Бангладэш і праводзіцца (што) год з 2000 года. (3) Гісторыя свята сумная 21 лютага 1952 года ў горадзе Дака сталіцы Бангладэш загінулі пяць студэнтаў якія адстойвалі права прызнаць родную для іх бенгальскую мову дз..ржаўнай. (4) Мэта свята захаванне лінгвістычнай разнастайнасці і шматмоў..я ў сучасным свеце падтрыманне нацы..нальных моў і культур забеспячэнне права **кожнага** грамадзяніна карыстацца роднай мовай.

(5) Сёння на лінгвістычнай карце налічваецца **каля** 6 тыс..ч моў але палова з іх **паводле** ацэнкі ЮНЕСКА знаходзіцца пад пагрозай знікнення а больш за 200 лічацца мёртвымі. (6) **Тыс..чы** моў не выкарыстоўваюцца ў сістэме адукацыі і не пра..ставулены ў інтэрн..це. (7) Кожныя 2 тыдн.. ў свеце знікае 1 мова, і гэты лёс, як лічаць дасле..чыкі, **можа** напаткаць **палову** моў свету да канца XXI стаго..я. (8) ЮНЕСКА мае намер стварыць сістэму а..сочвання стану моў, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення, і садзейнічаць выпраўленню становішча. (9) На 40 **найбольш** распаўсюджаных мовах сёння размаўляюць каля 2/3 насел..ніцтва Зямлі, а 96 % моў свету карыстаюцца толькі 3 % людзей. (10) У **дз..сятку** самых ужывальных па **колькасці** нос..бітаў сёння ўваходзяць наступныя мовы кітайская іспанская англійская **хіндзі** арабская бенгальская партугальская руская японская лахнда.

(11) Спецыялісты адзначаюць: раней мова знікала натуральным шляхам, **у выніку** гібелі народа (праз эпідэміі, войны), а сёння нос..біты д..браахвотна пераходзяць на **іншую** мову. (12) Асноўнай прычынай знікнення моў у сучасным свеце вучоныя называюць глабалізацыю і міграцыю. (13) Эканамічныя працэсы вымушаюць людзей пакідаць родныя м..сціны, шукаць працу ў вялікіх гарадах, іншых краінах, **дзе** яны адмаўляюцца ад роднай мовы і пачынаюць карыстацца іншымі, больш папулярнымі і пашыранымі.

(14) Міжнародны (Д, д)зень роднай мовы — **адна** з нагод падумаць пра лёс роднай мовы. (15) У гэты дзень усе мовы прызнаюцца роўнымі, бо кожная з іх з..яўляецца ўнікальнай спа..чынай, якую мы **павінны** захаваць для на..чадкаў. (16) Гісторыя ведае шматлікія прыклады таго, **як** са знікненнем мовы знікае этнас, нацыя. (17) Родная мова не патрабуе шмат ад сваіх нос..бітаў, яе **трэба проста** любіць і паважаць, берагчы як нацы..нальную каштоўнасць. (18) Мы часам саромеемся гаварыць (па) беларуску, называем тыс..чы прычын-перашкод для гэтага. (19) А між тым толькі родная мова **здольная** паказаць усяму свету нашу самабытнасць, адметнасць, індывідуальнасць. (20) Яна своеасаблівы культурны код, люстэрка грамадска (палітычнага) развіцця нашага народа, яго мыслення і псіхікі. (21) Яна не знікне, калі будзе крынічыць лю..ское жаданне размаўляць на ёй. (22) Гаварыць (па) беларуску — значыць пазнаваць, прызнаваць і паважаць сябе як нацыю. (23) Не будзем забывацца на словы Францішка Багушэвіча Яно добра а **нават** і трэба знаць сусе..скую мову **але** найперш трэба знаць сваю.

Заданні да тэксту

1. Вызначце стыль тэксту:

☐ навуковы; ☐ публіцыстычны;
☐ афіцыйны; ☐ мастацкі.

Арфаграфічныя і пунктуацыйныя заданні:

2. Устаўце прапушчаныя літары і раскрыйце дужкі.

3. Расстаўце знакі прыпынку ў сказах пад нумарамі 3, 4, 5, 10 і 23.

Фанетычныя заданні:

4. Запішыце ў транскрыпцыі, як вымаўляюцца прыназоўнікі ў наступных спалучэннях слоў:

праз эпідэміі	[ ]
з іх	[ ]
пад пагрозай	[ ]
ад роднай	[ ]
ад сваіх	[ ]
між тым	[ ]

5. Праілюструйце наступныя фанетычныя з'явы беларускай мовы словамі з тэксту:

1) аглушэнне звонкіх на канцы слова;
2) асіміляцыя па мяккасці (прыпадабненне цвёрдых зычных да мяккіх у сярэдзіне слова);
3) асіміляцыя па звонкасці (прыпадабненне глухіх зычных да звонкіх у сярэдзіне слова);
4) асіміляцыя па глухасці (прыпадабненне звонкіх зычных да глухіх у сярэдзіне слова);
5) поўная асіміляцыя (прыпадабненне аднаго зычнага да другога па ўсіх прыметах).

Лексічныя заданні:

6. Падбярыце рускія адпаведнікі да слоў з тэксту: *(што) год, лёс, нагода, спадчына, каштоўнасць, люстэрка.*

7. Пазнайце словы з тэксту па іх лексічных значэннях:

1) людзі будучых пакаленняў (______________);
2) сацыяльная група людзей, народ (__________);
3) той, хто валодае, надзелены чым-небудзь (_____ ____________);
4) арыгінальнасць, непадобнасць да іншых (______ ______________);
5) працэс адлюстравання рэчаіснасці ў свядомасці чалавека (___________________);

8. Скарыстаўшы тлумачальны слоўнік, дайце азначэнні паняццяў «глабалізацыя» і «міграцыя» (сказ 12).

9. Растлумачце значэнне дзеяслова «крынічыць» (сказ 21).

Заданні па марфеміцы і словаўтварэнні:

10. Выпішыце з другога абзаца дзеепрыметнікі і зрабіце іх марфемны разбор (па саставе).

11. Зрабіце словаўтваральны разбор слоў: *міжнародны, шматмоў..е, выпраўленне, нос..біт, размаўляць.*

Фразеалагічныя заданні:

12. Аднавіце прапушчаныя кампаненты фразеалагізмаў паводле сфармуляваных значэнняў.

Фразеалагізм	Значэнне	Прапушчаны кампанент
... мова	'поўнае ўзаемаразуменне, поўная дамоўленасць'	
... мова	'іншасказальнае, алегарычнае выказванне думак'	
на ... мовах	'не разумеючы адзін аднаго, па-рознаму адносячыся да прадмета размовы'	
... мовы	'здольнасць гаварыць'	

13. Дайце лінгвістычнае азначэнне выказванню Францішка Багушэвіча:

☐ прыказка; ☐ перыфраза;
☐ прымаўка; ☐ крылатае слова;
☐ фразеалагізм; ☐ афарызм.

Марфалагічныя заданні:

14. Вызначце часцінамоўную прыналежнасць вылучаных у тэксце тлустым шрыфтам слоў.

15. Запоўніце табліцы, паставіўшы назоўнікі з тэксту ў патрэбнай склонавай форме.

1)

Назоўнік	Р. скл.	М. скл.
намер		
становішча		
нос..біт		
люстэрка		
жаданне		

2)

Назоўнік	Д. скл.
сталіца	
ацэнка	
мэта	
нацыя	
нагода	

16. Вызначце разрады прыметнікаў у наступных словазлучэннях: *родная мова, нацыянальная мова, мёртвая мова, ужывальная мова, сусе..ская мова.*

17. Вызначце спражэнне і праспрагайце дзеясловы. Выдзеліце канчаткі.

Дзеяслоў	Спражэнне	Адз. лік	Мн. лік
берагчы		1-я ас. 2-я ас. 3-я ас.	1-я ас. 2-я ас. 3-я ас.
паказаць		1-я ас. 2-я ас. 3-я ас.	1-я ас. 2-я ас. 3-я ас.
пазнаваць		1-я ас. 2-я ас. 3-я ас.	1-я ас. 2-я ас. 3-я ас.

18. Вызначце канчаткі і постфіксы ў падкрэсленых дзеясловах.

19. З пазначаных сказаў выпішыце займеннікі і вызначце іх лексіка-граматычныя разрады.

№ сказа	Займеннікі	Лексіка-граматычныя разрады займеннікаў
3		
15		
17		
18		
22		

20. Запішыце ніжэйпрыведзеныя выразы з тэксту, замяніўшы лічбы словамі, і вызначце разрад лічэбнікаў па значэнні.

Спалучэнне	Слоўны запіс	Разрад лічэбніка
з 2000 года		
каля 6 тыс..ч моў		
да канца XXI стаго..я		
прыкладна 2/3 насельніцтва		
а 96 % моў свету карыстаюцца		

Сінтаксічныя заданні:

21. Запоўніце табліцу прыкладамі з першага абзаца тэксту.

Словазлучэнне	Галоўнае слова	Залежнае слова	Від сувязі
ва ўсім свеце			
		свята	кіраванне
	праводзіцца		прымыканне
	права		
у горадзе Дака			
	захаванне		кіраванне
		студэнтаў	кіраванне
родную для іх			
	лютага		дапасаванне

22. Ацаніце правільнасць сцвярджэння, выберыце ТАК ці НЕ.

Сцвярджэнне	Варыянт адказу
1) сказ № 1 з'яўляецца простым аднасастаўным	так / не
2) сказ № 3 з'яўляецца складаным бяззлучнікавым	так / не
3) сказ № 7 з'яўляецца складаназлучаным	так / не
4) сказ № 8 з'яўляецца складаназалежным	так / не
5) сказ № 13 з'яўляецца складаным сказам з рознымі відамі сувязі	так / не
6) сказ № 18 з'яўляецца простым двухсастаўным	так / не

23. Выпішыце з указаных сказаў граматычныя асновы, вызначце тыпы выказнікаў.

№ сказа	Дзейнік / дзейнікі	Выказнік / выказнікі	Тып выказніка
2			
4			
6			
12			

24. Ацаніце правільнасць сцвярджэння, выберыце ТАК ці НЕ.

Сцвярджэнне	Варыянт адказу
1) у сказе № 2 ёсць аднародныя акалічнасці	так / не
2) у сказе № 4 ёсць аднародныя дапаўненні	так / не
3) у сказе № 6 дзейнік выражаны непадзельным словазлучэннем	так / не
4) у сказе № 10 ёсць аднародныя азначэнні	так / не
5) у сказе № 22 ёсць аднародныя выказнікі	так / не

25. Разбярыце сказы № 14 і 18 па членах сказа.

26. Знайдзіце ў другім абзацы складаназлучаныя сказы і вызначце сэнсавыя адносіны паміж граматычнымі часткамі.

№ сказа	Колькасць граматычных частак	Сэнсавыя адносіны

27. Ахарактарызуйце складаназалежныя сказы.

№ сказа	Тып дададай часткі	Сродак сувязі паміж часткамі (запішыце яго і вызначце, злучнік ці злучальнае слова)
8		
13		
16		
21		

28. Падкрэсліце граматычныя асновы ў сказе № 15. Пабудуйце яго схему, вызначце тып падпарадкавання.

29. Выканайце заданні па сказе № 17. Выберыце ТАК ці НЕ.

Сцвярджэнне	Варыянт адказу
1) гэта складаны бяззлучнікавы сказ	так / не
2) у сказе тры граматычныя часткі	так / не
3) у першай частцы дзейнік выражаны сінтаксічна непадзельным словазлучэннем	так / не
4) у першай частцы слова *шмат* з'яўляецца акалічнасцю	так / не
5) у другой частцы тры аднародныя састаўныя дзеяслоўныя выказнікі	так / не
6) у другой частцы слова *проста* не з'яўляецца членам сказа	так / не
7) трэцяя граматычная частка сказа пачынаецца са слова *берагчы*	так / не

30. Пабудуйце схему сказа № 11, вылучыўшы логіка-структурны блок. Дапішыце патрэбную інфармацыю пра гэты сказ.

У гэтым сказе ___________ граматычныя часткі. Логіка-структурны блок утвараюць часткі _________ і _________ . Граматычныя часткі блока звязаны паміж сабой ______________ сувяззю, з дапамогай ___________________________ . Граматычныя часткі блока ўтвараюць __________________ сказ. Частка і логіка-структурны блок звязаны _________________ сувяззю, з дапамогай ______________ .

Даведкі

1. Публіцыстычны.

2. Міжнародны дзень роднай мовы, ініцыятыве, штогод, дзяржаўнай, шматмоўя, нацыянальных, тысяч, прадстаўлены ў інтэрнэце, 2 тыдні, даследчыкі, стагоддзя, адсочвання, насельніцтва, дзясятку, носьбітаў, добраахвотна, мясціны, з'яўляецца, спадчынай, нашчадкаў, па-беларуску, грамадска-палітычнага, людское, суседскую.

3. (3) Гісторыя свята сумная: 21 лютага 1952 года ў горадзе Дака, сталіцы Бангладэш, загінулі пяць студэнтаў, якія адстойвалі права прызнаць родную для іх бенгальскую мову дзяржаўнай.

(4) Мэта свята — захаванне лінгвістычнай разнастайнасці і шматмоўя ў сучасным свеце, падтрыманне нацыянальных моў і культур, забеспячэнне права кожнага грамадзяніна карыстацца роднай мовай.

(5) Сёння на лінгвістычнай карце налічваецца каля 6 тысяч моў, але палова з іх, паводле ацэнкі ЮНЕСКА, знаходзіцца пад пагрозай знікнення, а больш за 200 лічацца мёртвымі.

(10) У дзясятку самых ужывальных па колькасці носьбітаў сёння ўваходзяць наступныя мовы: кітайская, іспанская, англійская, хіндзі, арабская, бенгальская, партугальская, руская, японская, лахнда.

(23) Не будзем забывацца на словы Францішка Багушэвіча: «Яно добра, а нават і трэба знаць суседскую мову, але найперш трэба знаць сваю».

4.

праз эпідэміі	[праз]
з іх	[з']
пад пагрозай	[пат]
ад роднай	[ад]
ад сваіх	[ац]
між тым	[м'іш]

5. 1) Аглушэнне звонкіх на канцы слова: *штогод, перашкод, між тым*;

2) асіміляцыя па мяккасці (прыпадабненне цвёрдых зычных да мяккіх у сярэдзіне слова): *свеце, свята, разнастайнасці, забеспячэння, знікнення, колькасці, хіндзі, мясціны, з'яўляецца, самабытнасць, адметнасць, індывідуальнасць, развіцця, мыслення, Францішка*;

3) асіміляцыя па звонкасці (прыпадабненне глухіх зычных да звонкіх у сярэдзіне слова): *носьбіт;*

4) асіміляцыя па глухасці (прыпадабненне звонкіх зычных да глухіх у сярэдзіне слова): *падтрыманне, пад пагрозай, арабская, нашчадкаў, берагчы*;

5) поўная асіміляцыя (прыпадабненне аднаго зычнага да другога па ўсіх прыметах): *даследчыкі, спадчынай*.

6. Штогод — каждый год, лёс — судьба, нагода — повод, спадчына — наследие, каштоўнасць — ценность, люстэрка — зеркало.

7. 1) Нашчадкі; 2) этнас; 3) носьбіт; 4) самабытнасць; 5) мысленне.

8. *Глабалізацыя* — працэс сусветнай эканамічнай, палітычнай, культурнай і рэлігійнай уніфікацыі (аднолькавасці, аднастайнасці) і інтэграцыі; *міграцыя* — перамяшчэнне, перасяленне насельніцтва ўнутры краіны або за яе межамі.

9. *Крынічыць* — праяўляцца натуральным чынам, як прыродная патрэба.

10. (Не) прадстаўл-ен-ы (корань-суфікс-канчатак); рас-па-ўсюдж-ан-ых (прыстаўка-прыстаўка-корань-суфікс-канчатак).

11. *Між-народ-н(ы) ← народ* (прыставачна-суфіксальны спосаб);
шмат-моў[й-э] ← шмат + мова (асноваскладанне з суфіксацыяй);
выпраўл-енн(е) ← выправіць (суфіксальны спосаб);
нось-біт ← насіць (суфіксальны спосаб);
раз-маўл-я(ць) ← мова (прыставачна-суфіксальны спосаб).

12.

Фразеалагізм	Прапушчаны кампанент
... мова	агульная
... мова	эзопаўская (эзопава)
на ... мовах	розных
... мовы	дар

13. Афарызм.

14. ЮНЕСКА (назоўнік), кожнага (займеннік), каля (прыназоўнік), паводле (прыназоўнік), тысячы (назоўнік), можа (дзеяслоў), палову (назоўнік), найбольш (прыслоўе), дзясятку (назоўнік), колькасці (назоўнік), хіндзі (назоўнік), у выніку (прыназоўнік), іншую (прыметнік), дзе (прыслоўе), адна (лічэбнік), павінны (прыметнік), як (злучнік), трэба (прэдыкатыўнае прыслоўе), проста (часціца), здольная (прыметнік), нават (часціца), але (злучнік).

15.

1)

Назоўнік	Р. скл.	М. скл
намер	намеру	(аб) намеры
становішча	становішча	(аб) становішчы
носьбіт	носьбіта	(аб) носьбіце
люстэрка	люстэрка	(аб) люстэрку
жаданне	жадання	(аб) жаданні

2)

Назоўнік	Д. скл.
сталіца	сталіцы
ацэнка	ацэнцы
мэта	мэце
нацыя	нацыі
нагода	нагодзе

16. Родная мова (адносны), нацыянальная мова (адносны), мёртвая мова (якасны), ужывальная мова (якасны), суседская мова (адносны).

17.

Дзеяслоў	Спражэнне	Адз. лік	Мн. лік
берагчы	I	1-я ас. бераг[у] 2-я ас. бераж[эш] 3-я ас. бераж[э]	1-я ас. бераж[ом] 2-я ас. бераж[ацé] 3-я ас. бераг[уць]
паказаць	I	1-я ас. пакаж[у] 2-я ас. пакаж[аш] 3-я ас. пакаж[а]	1-я ас. пакаж[ам] 2-я ас. пакаж[аце] 3-я ас. пакаж[уць]
пазна-ваць	I	1-я ас. пазна[ю́] 2-я ас. пазна[е́ш] 3-я ас. пазна[е́]	1-я ас. пазна[ём] 2-я ас. пазна[яце] 3-я ас. пазна[юць]

18. Адзнача-е-цца, праводз-іц-ца, ліч-ац-ца, знаходз-яц-ца, адмаўля-юц-ца, сароме-ем-ся.

19.

№ сказа	Займеннікі	Лексіка-граматычныя разрады займеннікаў
3	якія іх	адносны асабовы
15	гэты усе кожны іх якую мы	указальны азначальны азначальны асабовы адносны асабовы
17	сваіх яе	прыналежны асабовы
18	мы гэтага	асабовы указальны
22	сябе	зваротны

20.

Спалучэнне	Слоўны запіс	Разрад лічэбніка
з 2000 года	з двухтысячнага года	парадкавы
каля 6 тысяч моў	каля шасці тысяч моў	колькасны
к канцу XXI стагоддзя	да канца дваццаць першага стагоддзя	парадкавы
прыкладна 2/3 насельніцтва	прыкладна дзве трэція насельніцтва	колькасны дробавы
а 96 % моў свету карыстаюцца	а дзевяноста шасцю працэнтамі моў свету карыстаюцца	колькасны

21.

Словазлучэнне	Галоўнае слова	Залежнае слова	Від сувязі
ва ўсім свеце	*у свеце*	*усім*	*дапасаванне*
гісторыя свята	*гісторыя*	свята	кіраванне
праводзіцца штогод	праводзіцца	*штогод*	прымыканне
права прызнаць	права	*прызнаць*	*прымыканне*
у горадзе Дака	*у горадзе*	*Дака*	*прымыканне*
захаванне разнастайнасці / захаванне шматмоўя	захаванне	*разнастайнасці / шматмоўя*	кіраванне
пяць студэнтаў	*пяць*	студэнтаў	кіраванне
родную для іх	*родную*	*для іх*	*кіраванне*
дваццаць першага лютага	лютага	*дваццаць першага*	дапасаванне

22. 1) Не; 2) не; 3) так; 4) так; 5) не; 6) так.

23.

№ сказа	Дзейнік / дзейнікі	Выказнік / выказнікі	Тып выказніка
2	свята	было абвешчана праводзіцца	састаўны іменны просты дзеяслоўны
4	захаванне падтрыманне забеспячэнне	мэта	састаўны іменны
6	тысячы моў	не выкарыстоўваюцца не прадстаўлены	просты дзеяслоўны састаўны іменны
12	вучоныя	называюць прычынай	састаўны іменны

24. 1) Не; 2) так; 3) так; 4) не; 5) так.

25. (14) Міжнародны дзень роднай мовы — адна з нагод падумаць пра лёс роднай мовы. (18) Мы часам саромеемся гаварыць па-беларуску, называем тысячы прычын-перашкод для гэтага.

26.

№ сказа	Колькасць граматычных частак	Сэнсавыя адносіны
5	3	паміж 1 і 2 супраціўныя супрацьпастаўляльныя паміж 2 і 3 супраціўныя супастаўляльныя
7	2	спалучальныя паслядоўнасці
9	2	супраціўныя супастаўляльныя

27.

№ сказа	Тып даданай часткі	Сродак сувязі паміж часткамі (запішыце яго і вызначце, злучнік ці злучальнае слова)
8	азначальная	*якія* — злучальнае слова
13	азначальная з дадатковым акалічнасным значэннем месца	*дзе* — злучальнае слова
16	дапаўняльная	*як* — злучнік
21	акалічнасная ўмовы	*калі* — злучнік

28. (15) У гэты дзень усе мовы прызнаюцца роўнымі, бо кожная з іх з'яўляецца ўнікальнай спадчынай, якую мы павінны захаваць для нашчадкаў.

па якой прычыне? якой?

Схема: [x], (бо ... спадчынай x), (якую ...).
Тып падпарадкавання: *паслядоўнае.*

29. 1) Так; 2) не; 3) не; 4) так; 5) так; 6) так; 7) не.

30. (11) Спецыялісты адзначаюць: раней мова знікала натуральным шляхам, у выніку гібелі народа (праз эпідэміі, войны), а сёння носьбіты добраахвотна пераходзяць на іншую мову.

Схема: [ ]: [[ ], а [ ]].

У гэтым сказе *тры* граматычныя часткі. Логіка-структурны блок утвараюць часткі *2* і *3*. Граматычныя часткі блока звязаны паміж сабой *злучнікавай* сувяззю, з дапамогай *злучальнага супраціўнага злучніка а*. Граматычныя часткі блока ўтвараюць *складаназлучаны* сказ. Частка *1* і логіка-структурны блок звязаны *бяззлучнікавай* сувяззю, з дапамогай *інтанацыі*.